

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Vistefyndet

Serner, Arvid

Fornvännen 33, 114-116

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1938_114

Ingår i: samla.raa.se

SMÄRRE MEDDELANDEN

VISTEFYNDET

Fyndet i oktober 1907 av ett människoskelett i Svarthåla vid Viste väckte en utomordentlig uppmärksamhet. Man hade äntligen funnit en nordisk motsvarighet till Sydeuropas paleolitiska grottfynd, menade man. Skelettdelarna undersöktes och bestämdes av C. M. Fürst (Das Skelett von Viste auf Jäderen, Christiania 1909). Fyndet gav bl. a. anledning till en livlig diskussion om Nordens äldsta bebyggare varit pygméer eller ej. Det har senare ständigt andragits vid försöken att religionshistoriskt förstå stenålderns gravskick.

Jag gjorde i en uppsats i Fornv. 1936 (Boplatsfolkets begravningsskick) gällande, att detta skelettfynd på grund av ovetenskaplig utgrävning måste helt avföras ur den vetenskapliga diskussionen om de äldsta nordiska inbyggarnas antropologiska karaktär och deras gravseder.

Efter publiceringen av min uppsats har jag att med största tacksamhet erkänna ett brev från professor A. V. Brøgger, Oslo, som ställer Vistefyndet i ny belysning. Med förnäm vetenskaplig generositet har professor Brøgger ställt nytt material till mitt förfogande, i det han sände mig ett urklipp ur tidningen Stavangeren av 6 mars 1917. Det tioåriga, vetenskapligt högtskattade fyndet hade detta år omnämnts av konservator H. Gjessing i en artikel i Stavangeren. I denna hade Gjessing anfört Brøggers redogörelse 1907 av fyndet, att »skelettet intatt en halvt sittende stilling», och själv beskrivit fyndet som »et menneskeskelet, aapenbart henlagt i halvt sittende stilling». Såväl Brøgger som Gjessing ha säkerligen utgått från den bild (fig. 1), som konservator Helliesen lämnat av utgrävningen och som finnes återgiven hos Fürst (o. a. a., s. 6). Helliesen har uppgett att benen funnits inom ett område av en kvadratmeter (ibid.) och torde även ha vilselett Brøgger betr. sin del i utgrävningen. Enligt honom skall utgrävningen ha försiggått under »några dagar» (Brøgger: Vistefundet 1908, sid. 3; jfr Grudes uppgifter nedan): Gjessings artikel uppkallade nu 1917 Meierimester J. Grude, såsom »en av de eneste to mennesker der har sett skeletereerne paa deres oprindelige leiested i avfaldsdyngen» till »nogen oplysende bemerkninger». Konservator Helliesen var icke närvarande vid utgrävningen. (Detta har betonats av mig i uppsatsen 1936, men av Grudes framställning förefaller det som om han över huvud ej varit underrättad om grävningen.) Präparant Tjøtta verkställde utgrävningen som varade ett par timmar (spärr. av mig). Grude medföljde som intresserad åskådare. Tjøtta fann först vad han förmodade vara huvudskålen. »A ntagelig et par meter derfra (spärrat av mig) funnos spridda

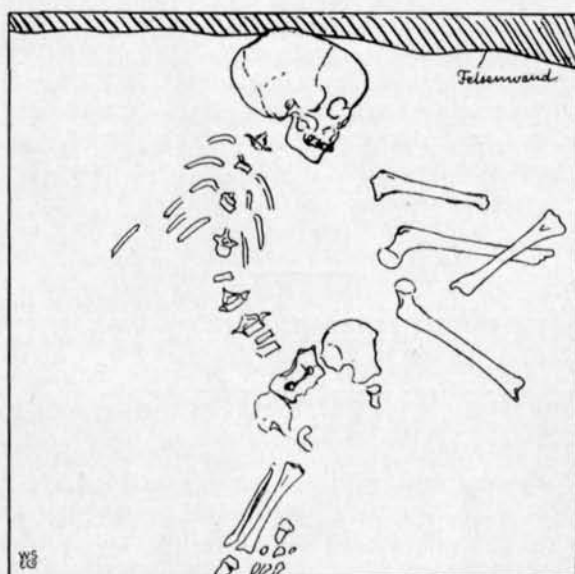

Fig. 1.

småben, som antogs vara av en fot. Slutligen fann Tjotta »også — et par meter fra det sted hvor hovedbenen var fundet og noget tilvenstre (spärrat av mig) nogen pipeben, læg- eller armben». De funna »pipebenen» intogo »en vis regelmæssig stilling», som Grude åskådliggör genom en schematisk teckning. Skelettdelarnas inbördes läge framställs på följande sätt genom 3 X. (Den beledsagande texten är min.)

X
(FOTBEN)

X
(HUVUDSKÅL)

X
(LÅRBEN)

AVSTÅNDET FRÅN HUVUDSKÅL TILL
FOT- OCH LÅRBEN C:A 2 M.

Fig. 2.

Grude slutar med följande ord: »Den gjensidige beliggenhet og den inbyrdes afstand mellem de fundne grupper av ben synes at utelukke muligheden av nogen regulær begravelse av et helt lig og allermindst av en begravelse i 'halvt sittende stilling'. Snarest maa man faa indtryk av noget vist henslængt med undtagelse maaske av pipebenenes regelmæssige stilling. — — Mit enkle legmansskjøn forbyder mig i de foreliggende kjendsgjer-

ninger at finde nogen støtte for antagelsen av en regelret begravelse av noget helt lig i hel og obeskadiget stand.»

Efter detta ögonvittnes redogörelse måste det förefalla synnerligen troligt att vi i Vistefyndet ha att göra med fynd ej av ett skelett utan av skelettdelar. Detta antagande synes mig slutgiltigt bevisat av C. M. Fürsts osteologiska undersökning. Fürst fann nämligen delar från mer än ett skelett (o. a. a., sid. 6).

Arvid Serner

FYND OCH FÖREMÅL I SVENSKA MUSEER

ETT OBSERVANDUM RÖRANDE KATARINA-BILDEN UR LINKÖPINGS- SKATTEN

Den Nils Johansson Lenk, vilken var donator till den bild av silver av den heliga Katarina av Alexandria, daterad 1509, som ingår i den s. k. Linköpingskatten i Statens historiska museum,¹ är välbekant från de samtida urkunderna; han var prebendat vid Stockholms Storkyrka 1503—1513, särskilt under sina senare år fungerande vid S:t Andreas' altare därstädes.²

¹ af Uggla s, Kyrkligt guld- och silversmide. (Ur statens historiska museums samlingar 2, 1933, nr 47.) — Här bör uttryckligen framhållas, att den allmänt vedertagna uppgiften, att den stora Linköpingskatten gömtes i jorden för att undgå att falla de danska trupperna i händerna vid deras besättande av staden 1567 (upprepad också av mig själv i anf. arb. s. 11 samt i min uppsats: Prolegomena till ett studium av det kyrkliga guld- och silversmidet i Sverige, Konsthistorisk tidskrift 1935 s. 20) knappast kan anses vara riktig, något som också påpekats av Källström, Medeltida kyrksilver från Östergötland förlorat genom Gustaf Vasas reduktion 1540 (Stockholm 1935) s. 20 not 5. Föremålen i fråga saknas i domkyrkans inventarium 1566 (Kammararkivet, Kyrkor, skolor, hospital, Linköpings stift, kyrkor, allmänt) och själva voro de — fränsett den i skatten ingående kalken och paténer — just av den art, att de i Gustaf Vasas ögon måste framstått som sådana onyttiga ting, som i första hand vore att offra vid hans konfiskering av kyrkornas silverskatter och som alltså alldeles särskilt voro utsatta för hot från detta håll: två armrelikvarier, ännu ett relikvarium och bilden av det papistiska helgonet. Man torde alltså böra utgå ifrån, att de avsiktligt undandolts för konungens reduktionskommission vid dess razzia på platsen 1540, ett förfaringssätt, som långt ifrån synes vara ovanligt (se exempel anförda i min cit. uppsats i Konsthist. tidskrift 1935 s. 20; ett annat exempel — från Östergötland — hos Källström, a. a. s. 107, jfr ocks. s. 19 f.).

² de Brun, Anteckningar rörande medeltida gillen i Stockholm. (Samfundet S:t Eriks årsbok 1917, s. 78 f.)